

РАЗВИТИЕ НА ПРЪСТОВИЯ ГНОЗИС У ДЕЦА ОТ 6- ДО 10-ГОДИШНА ВЪЗРАСТ

Богдана Александрова, Маргарита Терзиева, Евелина Богданова

Finger localization and finger gnosis development are investigated in 188 children coming from 5 different age groups. The children are administered by the 60-item Benton finger localization test and by a finger gnosis neuropsychological task. The data are compared to those of Benton and Wake and discussed in detail. The analysis of the development curves show a marked improvement in finger localization ability within the studied age range and underscore the important role the integration of sensory information plays. The rate of finger names acquisition is somewhat slower and uneven especially within the youngest age groups.

Способността за разпознаване, локализиране и назоваване на пръстите на ръцете се изгражда постепенно в детска възраст. Становищата относно възрастта, на която децата съумяват да се справят добре с тези задачи, се различават в голяма степен. Според Кингсбърн и Уорингтън почти всички деца на 7 1/2 г. са овладели това умение (Kinsbourne, M. & Warrington, E. K., 1962); според други — нормално е да се срещат проблеми в наименоването и в следващите няколко години (Hermann & Norrie, 1958; Critchley, 1966).

Интересът към тази способност се поражда през 20-те години, когато Герстман описва загубата ѝ, наречена пръстова агнозия, при пациенти с огнищни мозъчни поражения. По-късно той я включва в нов синдром, който обхваща освен нея дезориентация за ляво и дясно, дискалкулия (нарушение в смятането) и дисграфия (нарушение в писането), и е свързан с увреда на ангуларната гънка (gugus angularis) на доминантната хемисфера.

Засиленото изучаване на познавателните дефицити у деца с обучителни затруднения в последните десетилетия налага мнението, че при някои от тях може да се говори за съществуването на Герстманов синдром на развитието, тъй като именно неговите симптоми са в основата на наблюдаваните затруднения. Оживените спорове и дискусии, които следват, всъщност водят до по-дълбочено изследване на всяка една от разглежданите способности.

За първи път Бадал през 1888 г. описва много силно изразена пръстова агнозия (Badal, J., 1888). Той изказва предположението, че причина за появата ѝ е дълбоко разстройство на усета за пространството. Едва повторното ѝ „откриване“ от Герстман (Gerstmann, 1940) обаче обръща вниманието на изследо-

вателите към изучаването както на нарушенията, така и на формирането на тази способност.

Пръстов гнозис и развитие на познавателните способности

Изграждане на „схема за пръстите на ръката“

Пръстовият гнозис е част от по-общата способност за разпознаване и правилно определяне на разположението на частите на собственото тяло, или т.нар. аутопогнозис. Опитите да се обясни изграждането на тази способност, наречена „усет за тялото“ (body awareness) в англосаксонската литература, води до приемане на съществуването на повече или по-малко осъзнавана т. нар. схема за тялото. Независимо от съществуващите различия в употребата на това понятие от различните изследователи (Bonnier, 1905; Pick, 1915; Head, 1920; Oldfield & Zangwill, 1942) може да се каже, че най-общо то отразява организирания перцептивен модел за тялото като топографска конфигурация, върху която се проектират различните негови части; с други думи, това е мислената пространствена представа, която имаме за нашето тяло.

В тази връзка се приема наличието на „схема за пръстите на ръката“, която опосредства познанието за точното местоположение на отделните пръсти в пространството и един спрямо друг. Това познание и умението да се локализируют отделните пръсти започват своето развитие около 4-годишна възраст (Benton, 1959), след като детето усвои по-основните части на тялото, и продължава в ранните училищни години. Предполага се, че най-напред се осъществява отделянето на палеца от останалите пръсти. „Схемата за пръстите“ се развива двустранно, като се приема, че познавателната пространствена организация за двете ръце е единна.

Приема се, че три са основните елементи, които участват във формирането на „схемата за пръстите“ и изобщо на „схемата за тялото“: интеграцията на сензорната информация (проприорецептивна, тактилна и зрителна); обучението и нивото на развитие на рецептивната и експресивна реч. Според Бентън организирането на проприорецептивната, тактилна и зрителна стимулация е първата стъпка, която поради своята сложност изисква относително дълъг период за пълноценното си развитие.

Пръстов гнозис и обучителни затруднения

Пръстовият гнозис се оказва един от трите най-добри предиктора за бъдещия успех при овладяване на четенето в проведеното лонгитюдно проследяване на момчета от детската градина до шести клас от Зац и сътр. (Satz, P & Morris, R., 1981). Резултатите от проучванията на Матис показват, че за усвояване на четенето критично значение имат не само адекватното развитие на езиковите умения, гладката и богатата реч, но и доброто развитие на зрително-пространственото възприятие (Mattis, S., 1981)¹.

¹ В действителност изследванията върху обучителните затруднения в детска възраст са тясно свързани с изследване на нарушенията в четенето, тъй като последните почти винаги са част от симптомокомплекса. По тази причина често пъти в многобройните изследвания и експерименти, посветени на търсене на причините за възникването им и подходите за тяхното диагностициране, понятията видове обучителни затруднения и видове нарушения в четенето (дислексии) се преплитат.